

Een punt van jarenlange discussie vormt de huidige grens tussen de gemeenten Warmond (nu Teylingen) en Alkemade (nu Kaag en Braassem). Bij de grenscorrectie van 1990 was het bijna gebeurd dat 'het Lage Land', gelegen tegen Oud Ade, naar Alkemade zou overgaan, maar de staatssecretaris ontweek de ruzie tussen de gemeentebesturen door het gebied buiten het wetsvoorstel te houden. (De gang van zaken is uitvoerig beschreven in het boek 'Het Hart op de Hoek'.)

Nu de discussie erover weer is losgebroken, hebben wij Theo van der Poel gevraagd om iets over de streek te schrijven; hij is er geboren en getogen, heeft zelfs studie gemaakt van de omgeving. Dit blijkt ook uit onderstaand artikel dat hij ons heeft geleverd.

De Abdij van Rijnsburg en de Vrouweven

door Th. van der Poel

In 1818 werden de voormalige goederen van de Abdij van Rijnsburg in de Vrouwenpolder en de Rode Polder overgeheveld van de gemeente Rijnsburg naar de gemeente Alkemade. Daaraan vooraf ging een rijke geschiedenis.

In een tijd waarin de grillige grenzen met de gemeente Teylingen in discussie worden gebracht, lijkt het mij zinvol om ons historisch zoeklicht te richten op het meest westelijk gebied van de huidige gemeente Kaag en Braassem: De Vrouweven.

Gravin Petronilla van Saksen¹

In 1122 overleed Floris II, graaf van Holland. Tijdens zijn regering stimuleerde hij de grote ontginningen in de veengebieden en stelde tolheffingen in. Hij heeft zich er behoorlijk mee verrijkt en het aanzien van het graafschap Holland doen vergroten. Het is zeker mogelijk dat hij de gebieden van *Warmonderbrouck*, die gelegen waren onder het latere ambacht van Alkemade ter ontginning aanbood aan de burggraaf van Leiden. Deze was in elk geval eigenaar aan het eind van de 13^e eeuw. Floris II was in 1108 getrouwd met Petronilla van Saksen, een halfzuster van de keizer Lotharius van Saksen. Haar zoon Dirk (graaf Dirk VI) was nog een kind toen zijn vader overleed. Gravin Petronilla werd tot 1130 regentes.

Stichting van de Abdij van Rijnsburg

In 1133 stichtte zij de Abdij van Rijnsburg. Het zou een bijzonder klooster worden. Om als jongedame te mogen intreden moest worden aangetoond dat men een dochter was uit een gezin waarvan, zowel van vaders- als moederszijde, de laatste drie generaties van adellijken bloede waren. De religieuzen leefden volgens de regels van de Orde van de heilige Benedictus. De eerste bewoners werden door de stichteres gehaald uit een klooster bij Hildesheim in Saksen. De geprofeste zusters waren van huis uit een bepaalde voornaamheid gewend, een voornaamheid die zij niet een-twee-drie naast zich neer legden. Zo werd de abdis aangesproken als Vrouwe van Rijnsburg en de zusters als Juffrouw of Jonkvrouw. Beslissingen over transacties van geestelijke zaken of goederen werden niet genomen door de abdis alleen, maar er werd onderling over gediscussieerd en gestemd.

¹ Over Petronilla bestaan enkele publicaties, zoals het boek 'Gravin Petronille van Holland', door E.H.P. Cordfunke en F.W.N. Hugenholtz (1990).

Tekening uit 1732. Rechts de ruïne van de abdij van Rijnsburg, die bij het beleg van Leiden werd verwoest. Links de (nu Hervormde) kerk uit 1578 met de toren van de 12^e eeuwse abdijkerk.

De Band met Rome

De eerder genoemde Dirk VI van Holland ging in 1138 op bedevaart naar Jeruzalem. Vreemd genoeg nam hij niet deel aan de kruistochten, maar ging hij om andere redenen naar de heilige stad. Op de terugreis deed hij Rome aan en ontmoette hij paus Innocentius II. De graaf van Holland droeg bij die gelegenheid de Abdij van Egmond en de door zijn moeder gestichte Abdij van Rijnsburg op aan de paus van Rome. Daardoor kwamen de beide abdijen *in den eygendom ende bescherming van den Apostolischen Stoel*. Telkens als er een nieuwe paus was benoemd, bevestigde deze de inhoud van de oorkonde weer. De abdijen waren nu onafhankelijk van de bisschop van Utrecht en konden zelf bv. de pastoors- en kapelaanbenoemingen in hun regio doen. Uiteraard moest hierbij toestemming van Rome komen. Wel kreeg de bisschop van Utrecht van de paus opdracht om een nieuw gekozen abdis in haar

functie te bekrachtigen. Utrecht viel niet onder het Graafschap Holland en Zeeland. In het verleden was er vaak strijd geweest tussen de bisschop, een functie waarin toentertijd adel en geestelijkheid veelal waren verenigd, en de graven van Holland over kerkelijke en wereldlijke kwesties.

Wanneer werd de Vrouweven eigendom van de Abdij?

De abdij bezat heel veel goederen, waarvan de meeste verkregen werden door schenkingen en legaten. Vooral de stichteres en haar zoon Dirk VI verrijkten de abdij met veel onroerend goed. Jammer genoeg zijn deze schenkingsaktes niet bewaard gebleven. Wel bevindt zich in het archief een oorkonde uit 1199 waarin graaf Dirk VII en zijn vrouw Aleid van Kleef deze schenkingen bevestigen. De naam Vrouweven komt in dit stuk uiteraard niet voor. Dit Ve(e)n was immers nog geen eigendom van de Vrouwe van Rijnsburg. In de uit het Latijn vertaalde akte is o.a. sprake van een schenking van zes hoven (sex mansos) in een stuk land genaamd Lede. Het gebied Lede herkennen we niet, maar zes woningen, vier aan het Vennemeer en twee in de Rode Polder passen wel in het plaatje. Graaf Dirk VI en Petronilla stelden bovendien bij al deze schenkingen dat zij niet alleen het grondgebied, maar ook *al des lants tiende tot ewighen daghen* in bezit van de kerk van Rijnsburg hadden gegeven. Het heffen van tienden was voor de heer een lucratieve vorm van belasting, welke inhield dat de heer recht had op een tiende deel van de oogst. Dit tiendrecht blijkt een eeuw later een belangrijk gegeven bij een conflict tussen de abdis van Rijnsburg en de heer van Alkemade.

De heren van Alkemade en het omstrede tiendrecht

In 1290 kocht Dirck (ook: Diederick) van Alkemade van Hendrick van Cuijk, burggraaf van Leiden, het gebied dat in het vervolg naar zijn familienaam de ambachtsheerlijkheid Alkemade zou gaan heten. Een jaar later kreeg hij van graaf Floris V allerlei privileges waaronder het tiendrecht, welke belasting hij daarna niet alleen in Alkemade inde, maar ook bij de boeren van de Vrouweven. De abdis meende echter dat het tiendrecht over de abdijsgoederen aan de Vrouwe van Rijnsburg toekwam. Zij moet haar protest gebaseerd hebben op bovengenoemde oorkonde uit 1199 van Dirk VII en zijn vrouw, gravin Aleid van Kleef. Op 1 april 1296 werd dan ook vastgesteld dat de heer van Alkemade niet het recht had de tienden te heffen over de goederen die al in het bezit van de abdij waren vóór hij dit gebied in 1290 kocht. Het werd aldus geformuleerd: *Het godshuijs van Rensborch heeft recht op den tienden in het ambacht tusschen Warmonde, Rensaterwoude, den Zijl en Leidermere.*

Dat hier Rijnsaterwoude als begrenzing wordt gegeven is niet zo vreemd. In die tijd gebruikte men vaak de parochiegrenzen in plaats van die van het ambacht. Aangezien Alkemade (behalve Kaag) in-

clusief Oud Ade toen tot de parochie Rijnsaterwoude behoorde, is deze omschrijving wel te verklaren. De inwoners van Vrouweven en Lage Boekhorst daarentegen kerkten in Warmond.

De schenking van de Vrouweven door de graaf van Holland aan de Abdij heeft dus in elk geval vóór 1290 plaatsgevonden. Omdat de uitspraak over het tiendrecht ongetwijfeld door bewijsstukken moet zijn onderbouwd, zou het schenkingsjaar wel eens kort na de stichting gelegen kunnen zijn.

Wie denkt dat hiermede de kous af was, vergist zich. Dirck van Alkemade en zijn zoon Hendrick legden zich niet neer bij deze uitspraak. Zij bleven dit recht uitoefenen op de boeren van de Vrouweven. Paus Clemens V greep op 24 april 1313 persoonlijk in. Alle inkomsten die ten onrechte ontvreemd waren van de abdij van Rijnsburg moesten binnen een vastgestelde termijn worden teruggegeven. Bij *weerspannigheid* zou over de dader de kerkelijke excommunicatie² worden uitgesproken. Hendrick van Alkemade kreeg klaarblijkelijk enige wroeging. In een brief van 19 augustus 1314 wordt vermeld dat hij op zijn sterfbed bekende dit tiendrecht misschien ten onrechte in de Vrouweven te hebben geheven. Mocht achteraf blijken dat hij wél dit recht had, dan draagt hij deze inkomsten op aan het convent van Rijnsburg *voor het zielheil van zijn vader en van hemzelf.*

Vrouwe van Rijnsburg, Boskoop, Akkersdijk en Vrouweven

De abdis gebruikte meestal de titel Vrouwe van Rijnsburg. Zoals het ook in de oorkonde van 1199 bevestigd werd, schonk Dirk VI kort na de stichting het dorp Rijnsburg met alle rechten aan de abdij. Dit had tot gevolg dat ook de baljuw en de schout van Rijnsburg eigenlijk ambtenaren werden onder leiding van de abdis, die hen dan ook benoemde. Ook de dorpen Boskoop, Akkersdijk en de Vrouweven vielen onder het rechtsgebied van de abdis, die er als een vorst regeerde.

Bij haar correspondentie noemde de abdis zich ook wel Vrouwe van Rijnsburg, Boskoop, Akkersdijk en Vrouweven. Naast rechten had de abdij van de graaf ook privileges gekregen bijvoorbeeld vrij van het betalen van beden³ in het graafschap Holland, vrij van het betalen van tolgeld bij bepaalde tollens en het houden van een kloosterschool voor het opvoeden en onderhouden van adellijke kinderen. In het archief zijn genoeg voorbeelden te vinden, waarbij de abdis deze privileges fel verdedigde. Dat zij hierbij opkwam voor de rechten van haar *ondersaten* maakt een gebeurtenis uit 1476 duidelijk. Toen in 1472 de nieuwe keizer Karel de Stoute plechtig in Dordrecht werd gehuldigd, werden de inwoners van het graafschap verplicht om een financiële bijdrage te leveren om deze *blide incompste*

² Uitsluiting uit de kerkelijke gemeenschap

³ Verzoek van de vorst om een financiële bijdrage te betalen, een soort van belasting

te bekostigen. De abdis eiste via het Hoge Hof van Mechelen dat deze bede vóór Kerstavond 1476 geschraapt zou worden voor de gebieden waarover zij Vrouwe was.

Waarom geen Lage en Vrije Vrouweven?

Zoals de Vrouweven tot Rijnsburg behoorde, zo behoorde de Lage en Vrije Boekhorst tot de Hoge Boekhorst in Noordwijkerhout. Het verschil is dat de Lage en Vrije Boekhorst toestemming kreeg om een eigen schout en schepenen te benoemen. Geen baljuw, want de hoge, criminele rechtspraak werd door de Vierschaar van de Hoge Boekhorst gehouden. Wel kende men in de Boekhorst een 'galgenveld', waar ongetwijfeld wel eens veroordeelden publiekelijk zijn gestraft, maar de criminele rechtspraak mocht alleen in een Hoog Ambacht of baljuwschap worden gedaan.

Zo was het ook met Boskoop en Akkersdijk (bij Delft). De abdis benoemde er een schout. Zwaarere criminelen werden dus berecht door de Vierschaar van Rijnsburg en niet door de schepenenbank onder leiding van de schout. Aangezien in de Vrouweven geen schout werd aangesteld, bleven de boeren aldaar voor hun transacties en misstappen aangewezen op de schepenenbank of de Vierschaar (het college van Welgeboren Mannen) van Rijnsburg.

De grens met Warmond

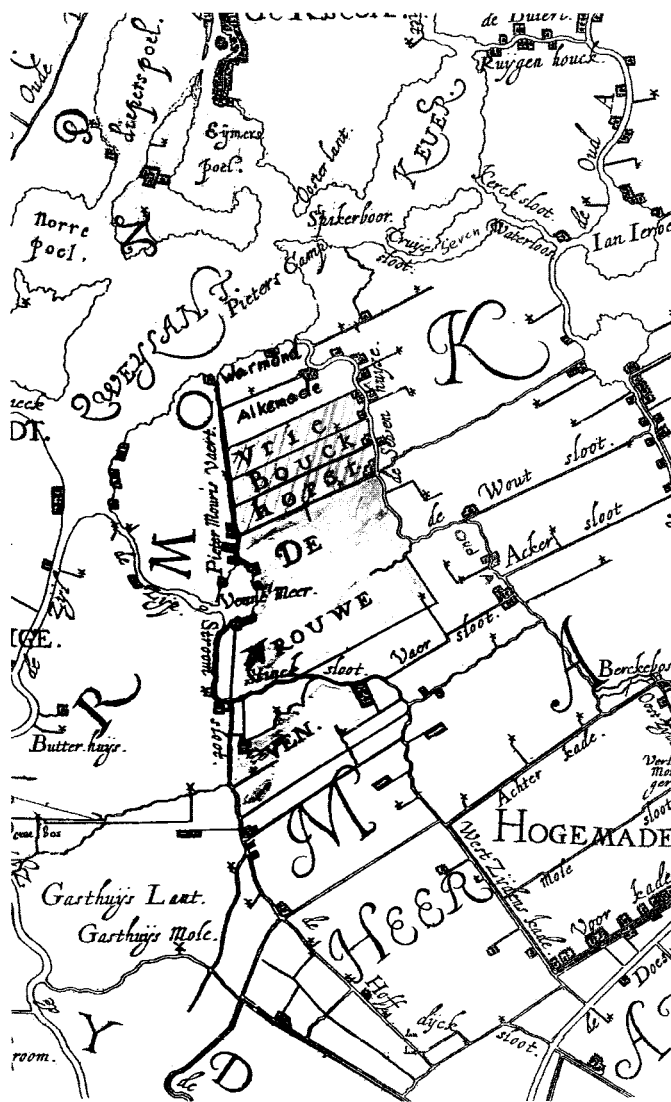
De Vrouweven bestond uit twee gedeelten. De Noordvenne, waaronder de boerderijen aan het Vennemeer, vielen met het land in de Vrouwvennepolder, en de Zuidvenne (Moppehoeve en Van der Hulst) in de Rode Polder. Daartussen bezat de Abdis van Egmond weiland dat wél onder Alkemade ressorteerde. De grens met Warmond werd bepaald door de Stroomsloot in een rechte lijn naar de Vrouweven Noord. De 'Watertuin' viel om onbegrijpelijke redenen daar dus buiten. Trekken we die grenslijn vanuit de Stroomsloot door (zie kaartje) via de Pieter Mouritsvaart naar de Zweilandhoeve (de Haas), dan hebben we de westgrens tussen Warmond en de Boekhorst. Deze vaart was vroeger een rechtstreekse verbinding tussen het Vennemeer en de boerderij (de Zweilandhoeve) van Pieter Mouritsz Onderwater. Dat de naam later omgedoopt werd tot Pieter Maritsvaart moet ontsproten zijn aan het brein van een cartograaf, die kennelijk geraakt was door het heldendom tijdens de Transvaalse Vrijheidsoorlog.

Dit boezemwater werd later afgedamd toen de Zweilandpolder door één molen bemaald kon worden.

Ook blauw bloed kruipt wel eens waar het niet gaan kan

De belangrijkheid van de kloostergemeenschap van de abdis moeten we niet onderschatten, daar werd naar geluisterd. Als hun geestelijk overste erkenden zij alleen de paus van Rome en hun wereldlijk leider was de graaf van Holland. Uit de contacten met Rome blijkt dat zij niet alleen adviezen gaven, maar

ook af en toe door de paus op de vingers werden getikt. Van graaf Willem II kreeg de abdis het privilege om adellijke kinderen op te nemen en op te voeden. Voor hen golden natuurlijk ook weer de strenge regels van hun komaf. Vanaf hun 10^e jaar werden de meisjes gekleed, maar uiteraard nog niet geprofest. Van het begin af aan heerste er een streng regime. Men hield zich strikt aan de dagelijkse koorgebeden, de vastenwetten werden nauwgezet gevolgd (er waren drie visdagen: woensdag, vrijdag en zaterdag) en men deed veel aan het geven van aalmoezen.

Deel van een tekening uit het Kaartboek van Rijnland van 1746 samengesteld door de landmeters Jan Jansz Dou en Steven van Broeckhuysen., waarop de Stroomsloot en de Pieter Mouritsvaart zijn vermeld.

Het ligt een beetje voor de hand dat het trotse adellijke bloed zich niet altijd gemakkelijk schikte naar de bescheiden kloosterregels van de Benedictijnen. In een pauselijke brief uit 1250 lezen we dat verschillende zusters kerkelijke straffen hebben gekregen en zelfs excommunicatie hebben opgelopen. Er is dan sprake van handtastelijkheden, achterhouding van bezit, ongehoorzaamheid en samenzwering tegen de abdis. Ook blijken enige jongedames in het

klooster te zijn gekomen door simonie (= kopen of verkopen van geestelijke goederen). De vrouwen noemden zich wel Benedictinessen, maar strenge controle op het naleven van de orderegels stonden zij niet toe. Toch is in het omvangrijke archief van de abdij nauwelijks sprake van een jonkvrouw die bezweek voor de avances van een naar haar hand hunkerende jonge edelman, al zullen de van simonie beschuldigde nonnen moeilijk te handhaven zijn geweest.

In het zicht van de Reformatie

In 1535 werd Marie van Tautenburg gekozen tot nieuwe abdis. Men ontkomt niet aan de gedachte dat er bij haar aantrede de nodige verwarring geweest moet zijn onder de kerkgangers. De door Maarten Luther voorgestelde hervormingen, waarvoor hij door de paus geëxcommuniceerd werd, vonden steeds meer een voedingsbodem in deze contreien. Hoe zouden we anders moeten verklaren dat de nieuwe Vrouwe van Rijnsburg bij haar aantrede van alle ingezetenen een eed van gehoorzaamheid aan de abdis eiste en *voorts alles te doen dat goede getrouwe ondersaten schuldig zijn en behoren van Gods en rechtswege te doen*. De tekst eindigde met *Soe moet ons God helpen*. Met deze opdracht trok de baljuw op 12 mei 1535 naar de boeren in het Lageland en een dag later naar Boskoop en Akkersdijk. Des te meer verbaast het dat bij het overlijden van abdis Marie op 13 december 1552 duidelijk wordt dat zij de teugels in haar regeerperiode flink heeft laten vieren. Maria, koningin van Hongarije en Bohemen, die als landvoogdes der Nederlanden haar broer keizer Karel V vertegenwoordigde, schreef op 1 september 1553 een brief waarin zij in zeven punten het gedrag bekritiseerde waardoor *de religie geschandalisseert wert*. De nonnen leven niet volgens de kloosterregels. Sommigen hebben hun eigen hofhouding met een dienstbode die ook speciaal voor haar kookt als er in de refter een gemeenschappelijke maaltijd gebruikt wordt. Ook *pompen* (= pronken) jonkvrouwen teveel door het dragen van *goude ketenen, bracheletten, mouwen, manchetten, halsdoecken en andere hoofttoisels van goude ende zijde gewrocht en andere uytwendige curiositeyten*. Er wordt zelfs door enige zusters bij het avondmaal gedanst met instrumenten op liedekens. Wat de overleden abdis nog het meest kwalijk genomen wordt is dat zij geestelijk goed heeft verpacht, o.a. 26 morgen in De Venne, zonder toestemming van alle zusters en zonder machtiging van de overste (= de paus). Kortom, de regels moesten worden aangescherpt! Het wat lossier hanteren van de leefregels van het klooster paste wel een beetje in de algemene onvrede die steeds meer opgang maakte over de verhouding met de Spaanse koning (Smeekschift der Edele) en de roep tot het aanpakken van de misstanden in de katholieke kerk. Het was ook in deze tijd dat de kerkelijke rechtbank (Inquisitie), met onvoorwaardelijke steun van keizer Karel V, keihard optrad tegen de 'kettters'.

Angstige ogenblikken voor de Abdij

De rooftochten van de Geuzen, waarbij kerken in brand werden gestoken, pastoors en andere geestelijken meegevoerd en van het leven beroofd, lieten ook de Bollenstreek niet onberoerd. Zelfs de kerk van Rijnsburg ging in vlammen op. Het was na de Beeldenstorm (1566) al een paar jaar onrustig. Zo werd in 1571 tegen de in Friesland geboren Claas Heeres door de baljuw de doodstraf geëist omdat hij niet alleen, naar men beweerde, met de plundering van kerkelijke goederen had meegedaan, maar dat hij ook bedreigd had de gebouwen van de abdis en de boeren in brand te zullen steken. De Welgeborenen Mannen van de Vierschaar geloofden zijn verhaal en schonken hem de vrijheid. Een bedekte samenzwering tegen de katholieke baljuw en de vrouwen van de Abdij? Cruciaal was verder het jaar 1572. Het was het jaar waarin in Holland en Zeeland de Nederduitsch Gereformeerde kerk (sinds 1818 hervormde kerk genoemd) staatskerk werd en aan de katholieken weliswaar godsdienstvrijheid toestond, maar publieke uitoefening van hun godsdienst verbod. Het werd abdis Stephana van Rossem nu te heet onder de voeten. Zelf noemt zij het in een brief van januari 1574 *die turbulente dangereuse tijt!* Zij stelde de andere vrouwen voor om uit Holland weg te trekken en naar Utrecht te gaan. Niet iedereen was het met deze beslissing eens. Er waren er die liever naar familie of naar vrienden zouden willen vertrekken. Het betekende in de praktijk het einde van de kloostergemeenschap in Rijnsburg. Niet lang na hun vertrek werden de gebouwen van de abdij verwoest.

De geannoteerde goederen in het Lageland

Niet alleen werd bepaald dat bijna alle kerken nu overgenomen werden door calvinisten, maar ook werd besloten dat de administratie van alle onroerende eigendommen van kloosters, die verlaten waren, overgebracht moest worden naar het Geestelijk Kantoor te Delft en het beheer van al deze goederen in handen kwam van de Ridderschap en Edelen. Naast de Abdij van Rijnsburg werden in Holland in dezelfde tijd ook verwoest de Abdij van Egmond en de kloosters Mariënpool (bij Oegstgeest), Mariënhaven (Warmond) en Leeuwenhorst (Noordwijkerhout). Met tegenzin en onder bedreiging van boetes en gijzeling werden uiteindelijk de inventarislijsten van deze zogenaamde geannoteerde goederen doorgestuurd naar Delft. Wel kregen de jonkvrouwen van de rentmeester een vergoeding voor onderhoud, maar zij beklaagden zich regelmatig, met wisselend succes, over de tekorten waar zij tegenop liepen, niet in het minst omdat zij ook nog de alimentatie en opvoeding van de adellijke kinderen op zich namen.

De Universiteit van Leiden

In 1575 werd te Leiden een universiteit geopend. Het was een geschenk van Willem van Oranje aan de bevolking voor hun houding tijdens Leidens ontzet. Om het instituut financieel draaiende te hou-

den werd een rentmeester benoemd. Inkomsten werden verkregen uit de pacht- en renteopbrengsten van de geannoteerde goederen, dus van de goederen die onttrokken waren aan de katholieke kloosters en onder toezicht stonden van het Geestelijk Kantoor. Hieronder de kloosters van Leiden, Warmond en Leiderdorp, die in totaal 735 ha vertegenwoordigden en een gedeelte (636 ha) van de goederen, behoord hebbende tot de Abdij van Egmond. Zolang de eerste zeven professoren gemiddeld niet meer dan 370 gulden verdienden, kreeg men de boekhouding nog wel rond, maar toen na 1580 de prijzen stegen, moesten nieuwe maatregelen getroffen worden. Een gedeelte van de geannoteerde goederen werd verkocht. Klopte dat juridisch wel? Was de Staat niet alleen administrateur, maar ook eigenaar geworden? Waren deze goederen officieel onteigend? De verordening kwam van de hoogste instantie met goedkeuring van Willem van Oranje. De verkopende partijen bij deze transacties waren *De Ridderschap van Hollant ende Westvrielandt en de Hoge Overicheyt van den selven lande*.

De theologische faculteit te Leiden

Toen in 1591 besloten werd de universiteit uit te breiden met een theologische faculteit werden ook de voormalige weilanden van de abdij van Egmond, gelegen tussen de twee Vrouwevennen aan de Vaarsloot, publiekelijk (*met open deuren*) geveild. In de akte heette het doel: om te komen *tot oprichtinge ende dotatie* (= oprichting en schenking) *van seckere religie van studenten binnen de stad van Leiden*. Opleiding van predikanten dus. Het ging hier om ongeveer 22 morgen (ruim 18 ha) weiland, verkocht in drie partijen. Kopers waren Willem Damas van Griecken, schout van Warmond, Jan Jacobsz Strijckebaert, stamvader van de familie Strijk (boer op Mijn Ouders Wens) en Jan Aelbertsz (boerderij Van der Hulst). Dat er voor dit doel geen goederen werden verkocht van de abdij van Rijnsburg had alles te maken met oplettenheid van abdis Stephana van Rossem.

De abdis vestigt zich in Leiden

Op 18 november 1576 werd de Pacificatie van Gent getekend. Het was een vredesverdrag tussen aan de ene kant de Zuidelijke Nederlanden en aan de andere kant Willem van Oranje en de Staten van Holland. Een voor de abdij belangrijk artikel hierin was dat het *aan conventen en geestelijke lichamen* toegestaan werd onder bepaalde voorwaarden het bezit van de goederen weer te aanvaarden. Abdis Stephana van Rossem, die aan het Domkerkhof te Utrecht woonde en dus buiten het graafschap Holland, klom op 13 augustus 1577 in de pen(nenveer) en schreef een verzoekschrift aan Willem van Oranje om hersteld te worden in haar functie als Vrouwe van Rijnsburg met alle rechten van dien. Zij werd gedwongen tot haar vlucht uit Holland, zo lichtte zij toe, *duer ontsich* (= uit vrees) *van seeckere placaten*. In een eerste reactie liet Willem van Oranje op 26

augustus 1582 weten dat haar verzoek in overweging was genomen, maar dat er veel goederen van de abdij waren verkocht. Tot nader order werden deze verkopen gestaakt. Nog vóór de prins op 10 juli 1584 in Delft werd vermoord, was het verzoek van de abdis ingewilligd. De abdisgoederen werden aan de abdis en de andere vrouwen ter beschikking gesteld. De jurisdictie en de heerlijkheid Rijnsburg behoorden als vanouds aan de abdij zodat de vrouwen er weer als Vrijvrouwen hun soevereine macht kregen.

Portretschilderij uit de 16^e eeuw van de abdis Elburg van de Boetselaer van de Langerack in de kleding van een Benedictines. Foto uit het boek *Duizend jaar Rijnsburg*

Onder fel protest van Vrouwe Stephana werd in juli 1585 de betreffende akte opgemaakt. Er werd naast de abdis namelijk een superintendant (toezien rentmeester) benoemd. Zij verklaarde dat zij hem niet zal erkennen! In de praktijk betekende dat wel een beperking van haar soevereine macht. De abdis keerde met de nog overgebleven vrouwen terug naar Holland. Niet naar Rijnsburg, de abdijgebouwen waren immers verwoest. Zij kozen domicilie in Leiden, aan de Oude Rijn.

De laatste Vrouwe van Rijnsburg

De situatie is dan natuurlijk flink gewijzigd. Er is geen klooster meer. Hoeveel zusters er nog over waren, is niet bekend. Wel is duidelijk dat de abdis in Leiden woonde met minstens drie medezusters. Na haar overlijden in 1603 werd de functie overgenomen door twee geproteste zusters: Vrouwe Barbara van Oijenbrugge en Vrouwe Anna van Berchem senior. De titel abdis werd niet meer gebruikt. Zij waren ook niet gekozen door de gemeenschap, laat staan benoemd door de paus en bevestigd door de bisschop van Utrecht. In 1614 blijken beiden overleden te zijn. Zij worden opgevolgd door Vrouw Anna van Berchem *de jonxte*. Na haar overlijden in 1620 was er geen zuster van de voormalige abdij meer aanwezig om haar taak over te nemen. Het bestuur viel weer in handen van de Ridderschap en Edelen, die een rentmeester benoemde.

De Vrouweven wordt 'geprivatiseerd'

De abdij was van de aardbodem verdwenen. Er was geen Vrouwe van Rijnsburg meer. Wel waren er de abdijgoederen van de Noordvenne en de Zuidvenne, die nog altijd toebehoorden aan de Abdij van Rijnsburg. In de Franse tijd kwam er een definitief einde aan de eigendommen van de abdij in het Lageland. De Ridderschap van Holland nam in 1802 het besluit om de boerderijen met het land in het openbaar te verkopen. De verkoping vond plaats in De Burcht in Leiden. Niet alle pachters bleken in staat om hun woning te kopen, ondanks het feit dat de prijs van het land tussen 100 en 120 gulden per morgen lag. Zij bleven wel pachter en betaalden hun pacht aan de nieuwe 'landheer'.

Tot 1818 bleven de inwoners ingeschreven bij de gemeente Rijnsburg. Bij grenswijzigingen na de val van Napoleon en aan het begin van de regering van koning Willem I kwam dit gebied bij Alkemade.

Bronnen:

- 1) Archief van de Abdij van Rijnsburg 1122-1620
 - 2) Rechterlijk Archief Rijnsburg
 - 3) Rechterlijk Archief Alkemade
 - 4) Archief Geestelijk Kantoor Delft (Nationaal Archief Den Haag)
 - 5) Duizend jaar Rijnsburg, J.B. Glasbergen en S.C.H. Leenheer (1974)
-